

Brott och straff

Elise Ottesen-Jensen

1927

Varje gång ett särskilt ruskigt brott begås börjar människorna att diskutera huruvida det straff, som kan komma till användning i ifrågavarande fall också är tillräckligt för att skydda mänskligheten för liknande brott i framtiden. Och vanligtvis resulterar denna diskussion i, att man kräver högre straff, strängare straff.

I denna korus, som ropar på straff, på polis, fängelse och bödel finner man ofta röster, som i andra frågor förfäktar en socialistisk och ytterst radikal åskådning, och det visar sig således, att frågan om brott och straff för många radikaler blir en stötesten, på vilken de snava och bryta sin radikala nacke.

Med hjälp av straff har man genom årtusenden sökt avskräcka menige man så väl som svaga karaktärer från att begå brott. Så länge som det existerat mänskliga samfund, har det nämligen funnits individer, som varit ur stånd att kontrollera sina handlingar och inordna sig socialt. Förr i tiden blevo dessa betraktade som besatta av djävlar och därför utan vidare förintade. Under senare tiden har man dock kommit till en allt mera utbredd förståelse av, att många av dem, som förgripa sig på sina medmänniskor äro sjuka, abnorma, lida av s.k. "personlighetsklyvning" o.s.v. och man har börjat behandla dem som sjuka (sinnessjuka) i stället för att straffa dem som brottslingar.

Givetvis måste man värja sig mot asociala individer. Och i stort sett har man trott på straff som enda saliggörande medel. Man har piskat, hängt, torterat, bränt, halshuggit eller dödat i elektriska stolen. Man har använt alla naturens och konstens pinomedel. Man har knipit förbrytare med glödande tänger. Man har stoppat så kallade osedliga kvinnor i säckar och dränkt dem.

Och dock, varje gång man läser om ett utslag av det vilddjur, som tid efter annan springer fram i den enskilda människan, ropas det på - stränga straff.

Men all erfarenhet visar, att våld och råhet är smittosamt och alstrar i sin ordning åter råhet och våld. Avskräckningsteorin har visat sig vara falsk. Människan vänjer sig vid brott, straff och blod liksom hon vänjer sig vid allt annat. Detta visar tydligare än något annat krigen. Dödsstraffet åstadkommer endast förbrytarens förintelse, liksom innespärningen endast medför att förbrytaren under ifrågavarande tid oskadliggöres.

Men detta sista kan också åstadkommas utan användning av straff eller hämnd. Massor av auktoriteter på straff- och fängelseväsendets område bekräfta dessutom att de nuvarande fängelserna äro brottets skolor.

Således rapporterade fängelsepastor Kihlstedt i Stockholm till Ö. Ä. i fjor, att ohyggligt många av de fångar, som han haft om hand (rapporten omfattar 676), återfallit i brott och i allmänhet endast varit fria en helt kort tid, ofta endast några dagar.

"Av de häktade", skriver han, "ha 282 lämnat hemmet vid 15 års ålder eller tidigare, eller aldrig haft ett hem. De ha fötts kanske med stark ärftlig belastning och vuxit upp utan kärlek, flyttats från ena hemmet till det andra. Vem kan då förundra sig över, att det gått dem så? Hade de fått växa upp under andra förhållanden, kunde de ha blivit nyttiga samhällsmedlemmar..."

Här konstaterar fängelsepastorn i dag, vad den franske statistikern Quetelet på ett så övertygande sätt konstaterade redan år 1835, när han förklarade att "erfarenheten bevisar i verkligheten så klart som möjligt det påståendet, som måhända vid en flyktig blick kan se ut som en paradox, att det är samhället, som förbereder förbrytelsen, och att den skyldige endast är det redskap, varmed den utföres."

En gammal direktör för ett schweiziskt fängelse, doktor Guillaume, uttalar under ett samtal om förbrytare följande tankeväckande ord: "Jag har under mitt liv lärt att känna oändligt många förbrytare och har bland dessa beständigt endast kunnat finna två kategorier: den ena, det var de sjuka, men de andra - ack de andra! För varje gång, som jag tränger djupare till botten i dessa, måste jag ständigt göra mig själv den frågan: Hade

icke också du handlat på samma sätt i deras ställe?"

Och Sir Basil Thomson, chefen för Londons detektiva polis har i en bok, betitlad "Brottslingar", som utkom i fjor, med skärpa fastslagit, att de människor, man träffar i ett fängelse, icke äro av "annat slag" än vanliga s.k. oförvitliga medborgare, utan representera samma karaktärstyper, som man finner utanför straffanstaltens murar.

Från Quetelet till Kihlstedt - och hur många tusen auktoriteters vittnesmål skulle icke kunna framdragas emellan dem! - bevittnar erfarenheten samma sak: det är samhället som skapar brottslingarna. Men har då samhället rätt att lägga tyngd på börda genom att ytterligare straffa de av ödet straffade?

Från Guillaume till sir Basil Thomson samma vittnesbörd: brottslingarna äro samma slags människor som vi. Förhållandena göra dem till brottslingar. Vi känna alla till det mycket betecknande ordspråket: tillfället gör tjuven.

Har icke Tolstoi rätt när han säger: "Vilka av oss äro dåliga? Menar man förbrytarna, de kriminella, så veta vi, att de icke äro särskilda skapelser, som vargar i en flock få, men likadana människor som alla vi andra. Och vi veta, att regeringarnas nuvarande verksamhet med deras grymhet i bestraffningen, deras fängelser, tortyr, galgar och schavotter mera bidraga till folkets brutalisering än till dess kultivering, snarare ökar antalet förbrytelser än minskar det".

All erfarenhet ger också belägg för, att fångarna icke känna starkare solidaritetskänsla gent emot samhället därför att de blivit ådömda fängelsestraff. Och dessa välmenande straffpredikare, som framhålla, att straffet skall "förbättra människan" bevisa själva i praktiken, att de icke alls tro på sian egna teorier. Fängelseprästen Kihlstedt har sagt några ord om den saken också, när han i en intervju berättar - vad vi för övrigt kunna bevittna så gott som varje dag - att när en människa uttjänat sitt fängelsestraff, och alltså skulle vara en "bättre" människa, är det så gott som omöjligt för henne att få något arbete. Ingen vill ha den där "bättre" människan i sin tjänst. Och många fångar ha just av denna orsak uttalat, att först när de kommo ut ur fängelset, började för allvar deras straff.

Men låt oss komma tillbaka till brottens orsaker. Hur kan det då hända, att av människor, som leva under samma villkor, blir den ene förbrytare, medan den andre blir en högt aktad medborgare? På den frågan svarar chefen för Londons detektivkår: Defekt fysik och defekt intelligens ge upphov till den största brottsprocenten. Och guvernören för fängelset i Exeter säger: "Tänk vad ni själv skulle varit, om er far eller mor eller båda hade varit alkoholister.."

Här komma vi således in på ärftlighetsproblemet. Hur många brott begås icke i fyllan och villan. Men hur många alkoholister har icke också fötts med brinnande alkoholtörst i blodet? - Hur många brott ha icke begåtts av människor, som efteråt icke själva kunna förstå, hur de kunde utföra sina hemska dåd? Olyckliga varelser, som fötts med så kallad "personlighetsklyvning", - en abnormitet, som består i, att samma människa i sig innesluter flera personligheter, populärt uttryckt flera olika "människonaturer", som i hastigare eller långsammare tempo skiftar herraväldet inom vidkommande individ. Detta problem har redan den franske diktaren Zola behandlat i romanform i "Människodjuret". Och när den där "onda människonaturen" har övertaget, kan denna människa företaga sig saker, som hon under andra tider själv fasar och står fullständigt oförstående inför.

Bland sedlighetsförbrytarna finnes det också en ohyggligt stor procent ärftligt belastade individer vars sjukligt överretade och abnorma drifter driva dem till brott, över vilka de icke själva äro herrar. Hur skulle eljes en man kunna begå våldtäkt mot ett litet barn, när hundratals kvinnor stå honom till huds på gatan?

Och dock: varje gång en sådan ärftlig belastad varelse begår ett brott, skrikes det på straff, straff, låt oss för guds skull återinföra dödsstraffet. I stället för att var och en av oss, som sluppet undan detta hemska arv skulle prisa sig lycklig, om det goda varit övervägande hos honom.

Vad är för övrigt ett brott? Vad är det att vara en förbrytare? Det är att överträda lagen. Men lagen är ofta själv en förbrytelse, och själva lagsystemet korrumpierar det sunda instinktiva rättsmedvetandet och fostrar brott.

Enligt lagen och det officiella rättsmedvetandet, uppfostras man till, att de tär rätt att mörda i stort, ja man upplär all den sunda manliga ungdomen till massmördare. Men ett mord, till och med då kvinnan tillintetgör ett spirande nytt liv i sin egen kropp, bestraffas och betraktas som brott. Det är brott, och bestraffas, om en läkare med hjälp av sin giftspruta förkortar en dödssjuks sista pinofulla timmar. Men det är tillåtet att låta tusenden och åter tusenden av unga, kraftiga människor gå i en för tidig grav genom att göra dem arbetslösa eller betala dem så uselt, att de icke kunna livnära sig och de sina på ett tillfredställande sätt. Det är brott att stjäla en krona från den, som har miljoner, men ingen lagparagraf hotar dem med straff, som för usel vinnings skull bestjäl fattiga människor på resultat av deras arbete. Det är brott, när en man bränner hembränt för att förgifta sig själv med detta ohyggliga fludium, men när staten profiterar på att förgifta hela folket med alkohol, då är det en laglig förgiftningsprocess. Det är således brott att begå i smått, vad som är lagligt att begå i stort.

Icke desto mindre åtager sig huvudmördarna, regeringarna, med händerna röda av miljoners blod, att straffa, att hämna sig på den enskilde förbrytaren. Och de borgerliga maktthavarna, vilka genom sin brottsliga politik indirekt begå otaliga mord (tänk endast på bostadsbristen och arbetslösheten) äro de, som ropa högst på straff åt alla sorters brottslingar.

Men vi, som icke tro på, att straff kan hindra brott, vi, som se brottets orsaker, och som peka på att den enda vägen att hindra brotten är att undanröja orsakerna, alltså, att undanröja det nuvarande utsugningssystemet och ersätta detta med ett socialistiskt produktions- och fördelningssystem, - till oss ropar man, att vi icke vilja värja mänskligheten mot framtida brott. Ty, säger man, straffet är till för att genom det statuerade exemplet hindra framtida förbrytelser.

Men, som Krapotkin anmärker, logiskt skulle väl den, som vill undanröja grymhet hos andra icke själv utvisa grymhet. Våld alstrar våld. Dessutom har det som nämnts, straffats under årtusenden, utan att brotten därigenom avskaffats.

En människa får icke större solidaritetskänsla därför att samhället pinar henne - ofta för brott, vilka detta samhälle själv tvungit henne att begå. Den väldiga procenten av återfallsbrott visar också, att straffet i så sorgligt många fall i stället för att hindra framtida förbrytelser just bringat den straffade ut på ett sluttande plan, där han glidit hopplöst ned i brottets avgrund. Och dessutom, om en förbrytare tänkte på följderna av sitt brott just i det ögonblick, han begick detsamma, då skulle brottet aldrig ske. Och tänker han på förhand på hur det gått den eller den, som tidigare försökt sig på samma förbrytelse, resonerar han helt säkert som så, att han nog skall vara listigare, så han icke blir upptäckt.

Det är alldeles riktigt sagts, att kärnan i hela detta problem är, att de flesta människors rättigheter stulits från dem redan innan de äro födda. Ty vi måste väl medgiva, att den kände engelske historikern Buckle har rätt, när han säger: "Jorden blev danad och gjord beboelig och befolkad utan att någon kommission av högtstående personer blev rådfrågad, och innan de kommo och blandade sig i sakerna, stiftade lagar och gjorde sig till härskare, kände mänskligheten icke till fattigdomen och dess svåra följder. När samhällsvetenskapen finner utväg att avlägsna hindren för naturlagarnas verkningar och till en rättvis fördelning av arbetets frambringelser, kommer fattigdom att upphöra att vara massornas lott, och elände och brott skall försvinna".

Man kan också vid ett flyktigt ögonkast konstatera, att de nuvarande lagarna i stort sett stiftats endast till skydd för den heliga privata äganderätten. Och en förbrytare blir således den, som vill åt denna rätt. Likväl måste varje ärlig människa, som vill gå till botten och granska orsak och verkan, säga sig själv, att om vi vilja

avskaffa förbrytelseerna, måste vi avskaffa den nuvarande privata äganderätten.

Förbrytaren är en lagöverträdare. Och lagarna äro till för att skydda det nuvarande samhället, som skapar förbrytaren. Men det finns också andra brott, som icke äro orsakade av ekonomiska förhållanden. Vi ha ovan talat om brott, som utspringa från abnorm ärftlig belastning. Andra brott orsakas av en föråldrad moralisk åskådning. Men samhället ändrar ju ständigt sin moral. Medan Abraham i bibeln framställes som en högst moralisk varelse, då han ville offra sin son, skulle en far, som i våra dagar hittade på sådana där galenskaper bli straffad för brott. Och de förhatliga kristna, som för att undgå straff i sinom tid måste fira sina kärleksmåltider i katakombernas mörker, ha av den nuvarande kyrkliga, alltså statliga moralen placerats på S:t Pärs tron. Penningutpressaren, som ostraffat kunde marteras har nu blivit en Rotschild, en gäst hos furstar och en anstiftare av handelskrig. Den, som under en tidsålder hedras, betraktas under en annan epok som brottsling.

Samhället skapar ständigt nya ideal. Och när som nu samhällets ideal är materiell vinning, så är det särskilt den icke legaliserade tjuvnaden, som dömes. Men om vi också se detta, kunna vi icke komma från, att de, vilka begå handlingar som kränkta människors liv eller frihet, själ eller kropp, måste vi skydda oss emot.

Vad skola då vi, som förkasta straffmetoden, rekommendera i stället?

Här är det, som så många radikaler snavar.

Så länge man endast behandlade frågan teoretiskt och principiellt kunde de flesta socialister vara med. Så länge vi talade om att det nuvarande samhället måste ersättas med ett annat och bättre samhälle, voro kanhända alla socialister med. Men komma vi till den praktiska sidan av saken, till dagen i dag, då få vi så allt för ofta bevittna, att det endast var socialistisk poltyr, som vidkommande smyckat sig med.

Om en strejkbrytare skjuter på en strejkande - ropar icke då också socialister på straff? - Om en bankdirektör stjälar från de arbetslösa, finns det icke också då socialister, som kräva honom straffad? Om din egen hustru eller dotter blir våldtagen, kräver du icke då själv, att brottslingen skall få så långt straff som möjligt? Men vart tog då din principiella ställning emot straff vägen?

Trodde jag på straffet som förebyggande medel, då skulle jag säga, att den måtte straffas hårdast, vars andliga utveckling ger honom störst ansvar. Men en människa med ansvarskänsla har redan domen i sitt samvete.

Trodde jag på straffsystemet, skulle jag säga, att ingen kunde straffas hårt nog, som medvetet smittade en medmänniska veneriskt, som skändade ett barn, som stal från de fattiga, som lärde andra människor att mörda, som jagade andra i krig, som spekulerade i massmord, som stiftade omoraliska lagar, som levde i lyx och överflöd genom att utsuga sina fattiga arbetare, som föll sina klasskamrater i ryggen.

Men jag tror icke att straffet vare sig kan förbättra dessa människor, göra brottet ogjort eller avskräcka andra från att begå liknande brott. Och jag hoppas i min artikel att tillfredsställande ha förklarat varför.

Men vilka medel skola vi då använda mot brottslingar?

I ögonblicket kunna vi, såvitt jag förstår icke komma ifrån internering t.o.m. i vissa fall på livstid av de ärftligt belastade, obalanserade, de med s.k. tveklugen naturen, - alltså de sjuka människorna, vars sjukdom yttrar sig i övergrepp på andra personers liv eller själsliga och kroppsliga sundhet. Men icke som straff med brutal behandling i fängelser, där deras sjukliga böjelser endast få ökad näring, utan som vård under så gynnsamma villkor för ett eventuellt tillfrisknande som möjligt.

Sterilisering av de sexuellt abnorma, vilka med hjälp av detta ingrepp kunna få leva i frihet, utan att skada sina medmänniskor, nota bene, om de själva föredraga denna behandlingsmetod framför internering och vård.

Mat och ordentligt betalt arbete åt tjuven. (Det har konstaterats att tjuverierna så väl som en rad andra brott tilltaga med nedgångsperioder och arbetslöshet, något som enligt statistiken också är fallet med de sexuella brotten).

Avskaffande av preventiv- och fosterfördrivningslagen, - och änglamakerskor, ockrare på fosterfördrivning, jämte barnamord skola försvinna.

Detta är medel, som kunna tillämpas redan i nuet. Men som sagt, då måste vi upphäva orsakerna till desamma. Vi måste skapa ett fritt socialistiskt samhälle, där det blir gjort lätt för människan att vara god. Där ingen behöver att vara tjuv, för att få mat och ingen behöver mörda för att tjuveriet icke skall upptäckas. Där människans liv blir skattat högre än de kalla penningarna och rånmord därför aldrig kommer att existera. Ett samhälle, där icke strafflagar fördärvar det av naturen sunda rättsmedvetandet, utan där människorna av sig själva, instinktivt, så som djuren, handla så att det är till hela mänsklighetens bästa.

Detta står kanhända för många som en utopi - något vackert men ouppnåeligt. Men varför?

Naturforskarna berättar oss, hur de djur som leva i samhällen instinktivt göra vad som är gott för hela det samhälle, i vilket de leva. Ju högre utvecklade djuren äro, ju bestämdare kan man se denna naturlag göra sig gällande.

Myrorna skola avgiva föda åt medlemmar av samma myrstack. Det är en plikt för den mätta myran att spotta ut honungen för att deras hungriga vänner kunna få mätta sig.

När du kastar ut smulor till en sparv, hör du honom strax ropa på hela sitt lilla samhälle, att de skola komma och äta med honom.

Spetsmusen hindrar aldrig medlemmar av samma koloni tillgång till sitt underjordiska vinterförråd.

Och hos lågtstående människor, där inga strafflagar korrumpert det instinktiva rättsmedvetandet, kan vilken som helst medlem av stammen, som är sjuk eller trött och icke själv kan skaffa sig födan, gå in i grannens hydda och skaffa sig vad han behöver.

Låt oss lära av dessa primitiva varelser att bygga vårt samhälle på solidariteten i stället för på lagen och utvidga denna solidaritet från att endast gälla familjen, stammen eller rasen, till att omspanna hela mänskligheten - och de flesta brotten skola med all säkerhet upphöra.

Det Anarkistiska Biblioteket

Elise Ottesen-Jensen
Brott och straff
1927

Syndikalismen Årgång 2 1927

sv.anarchistlibraries.net